

УДК 339.98:339.54:327.2:327.8

СФЕРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИЛИ КРАЇНИ

Чугасєв О. А.

Кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Анотація. *Економічне суперництво, економічна експансія, економічна експлуатація, економічні санкції, економічні війни є сферами реалізації економічної сили. Економічне суперництво здійснюється у формі економічної агресії або у пасивній формі, не виходячи за рамки стандартної конкуренції в рамках вільного ринку. Економічна експансія характеризує результат реалізації економічної сили суто в економічній сфері. Економічна експлуатація передбачає перерозподіл частини доходів слабших країн на користь сильніших. Економічні санкції в широкому розумінні є конкретними інструментами або методами застосування економічної сили країною для досягнення різних цілей, а у вузькому сенсі є економічними інструментами покарання інших країн за їх правопорушення. Економічна війна є формою прояву активного економічного суперництва з використанням жорстких економічних засобів, які зазвичай виходять за рамки стандартної практики міжнародної економічної взаємодії між країнами.*

Ключові слова: *економічна сила, економічне суперництво, економічна експансія, економічна експлуатація, економічні санкції, економічні війни.*

Постановка проблеми. Реалізація економічної сили країни тісно пов'язана з суміжними поняттями, які можуть характеризувати відносини між країнами: економічне суперництво, економічна експансія, економічна експлуатація, економічні санкції, економічні війни. Але вони не тотожні, а відносини економічної сили не зводяться повністю до жодного з них – це лише сфери де вона може бути реалізована.

Мета статті полягає у визначанні основних сфер реалізації економічної сили.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі сфери реалізації економічної сили знайшли своє відображення у наукових дослідженнях.

Н. В. Резнікова розглядає поняття економічної експансії – це «одна з форм зовнішньої політики держав, спрямована на розширення сфери економічного впливу шляхом захоплення нових ринків збуту, сфер впливу, джерел сировини». Вона може проводитися й на рівні фірм для витіснення інших фірм, захоплення ринків збуту та ресурсної бази [1]. Н. В. Резнікова також протиставляє термін економічна агресія (вона здійснюється за допомогою санкцій, викликана переважно політичними причинами та застосовується часто до держав-«ізгоїв») і економічна експансія (вона носить прихований характер; здійснюється за допомогою вивезення капіталу, демпінгу, валютної політики; викликана переважно економічними причинами з метою одержання економічної вигоди та завоювання нових ринків [1]). Вона виділяє такі складові економічної експансії:

- фінансова, яка здійснюється за рахунок використання фінансових ресурсів: активно – шляхом захоплення фінансово-кредитної системи країни, знищуючи економічну незалежність країни; або пасивно – через тиск борговими зобов'язаннями, прив'язку економіки країни до донорства;
- трудова, яка здійснюється за рахунок створення залежності економіки від використання робочої сили іншої країни: пасивно – через повільне наповнення ринку праці ро-

бітниками іншої країни лише для тимчасового заробітку, що може поліпшити стан економіки та соціального клімату країни проходження; або активно – через наповнення країни іноземцями, що переїжджають до неї на постійне місце проживання, що призводить до підпорядкування економіки та політики іншої країни інтересам країни походження;

- товарна, яка здійснюється за рахунок заповнення внутрішніх ринків однієї країни товарами з іншої країни, особливо, за відсутності альтернативних джерел постачання [1].

М. В. Леденева зазначає, що в рамках економічної експлуатації перелив доданої вартості на користь сильніших країн відбувається у формі нееквівалентного обміну результатами та факторами виробництва, переміщення виробництва і заміщення національного виробництва імпортом. В основі цього лежить сировинна спеціалізація, пов'язана з вичерпанням природних ресурсів, відставанням у технологіях, заниженим валютним курсом, боргова проблема, зв'язані кредити, використання у міжнародних розрахунках валют лише країн-лідерів, трансфертні ціни [2].

Н. Осокіна використовує термін світосистемна рента як інструмент перерозподілу капіталу, який є додатковими доходами центру світової економічної системи внаслідок його монопольного становища. Вона виникає через те, що держави центру та міжнародна система стримують вільний ринок, інституціоналізують та охороняють власні переваги [3].

Як зазначають Г. Хафбауер, Дж. Шотт, К. Еліот та Б. Оугг санкції – це навмисна ініційована урядом відмова чи загроза відмови від звичайних торговельних або фінансових відносин [4]. Р. Пейп відділяє поняття економічних санкцій від торговельних війн і економічної боротьби (всі три поняття розглядаються як способи економічного тиску) і вказує, що санкціями досягаються політичні, а не економічні цілі [5]. Близько до сфери економічних санкцій розглядає термін економічна сила В. М. Шумілов. Він розглядає економічну силу в аспекті міжнародного правопорушення і в аспекті заходів проти міжнародних правопорушень [6].

Згідно М. Доксі, економічні санкції – це засоби економічного покарання, впроваджені, як декларується, внаслідок недотримання об'єктом санкцій міжнародних стандартів чи зобов'язань [7]. Ще більш вузьке тлумачення терміну економічна санкція передбачає, що це не будь-який примусовий економічний захід, а лише той, який здійснюється міжнародними організаціями у відповідь на протиправне діяння з боку цільової держави. Подібні заходи з боку держав називаються не санкціями, а заходами у відповідь [8]. Д. Болдуін, навпаки, розуміє санкції більш широко і допускає використання санкцій як для досягнення політичних, так і економічних цілей, виділяє позитивні та негативні санкції [9].

Як визначає А. С. Шнипко, «економічна війна – це сукупність економічних, правових та адміністративних дій, спрямованих проти економіки супротивника», вона є складовою більш широкого явища економічного суперництва, перш за все, держав [10, с.103-104].

Іноді також використовується поняття геоекономічна війна, яка може мати більш тривалий та не такий явний характер. К. Д. Савчук говорить, що це «боротьба за вигідні регіональні позиції та ринки збуту в світовій економіці без застосування військової сили» [11]. Е. Кочетов її визначає як: «нанесення шкоди невійськовими методами за заздалегідь спланованою стратегією оперування у геоекономічному просторі з використанням високих геоекономічних технологій». До особливостей такої війни він відносить безкровність, невидимість, відсутність руйнувань, стратегію непрямих дій. Її мета перелив національного доходу противника у світовий дохід і недопущення його до перерозподілу світового доходу [12].

Проте зв'язок цих явищ з поняттям економічної сили країни залишається недостатньо висвітленим.

Основні результати дослідження. В найбільш широкому сенсі економічна сила реалізується в процесі *економічного суперництва*. Це поняття фіксує наявність протилежних економічних інтересів у різних країн, і є атрибутом стану відносин між декількома країнами, а не однієї країни. Воно може проявлятися у активній формі у випадку застосування жорстких засобів з боку держави або інших суб'єктів економічної влади в країні (наприклад, впливовими на рівні своєї країни фірмами та їх об'єднаннями) або у пасивній формі, не виходячи за рамки стандартної конкуренції в рамках вільного ринку.

Економічна експансія. Вона є результатом реалізації економічної сили та економічного суперництва. Фактично це той випадок, коли економічні цілі посилення рівня впливовості країни досягаються економічними та іншими засобами. Якщо економічний розвиток розглядається як ціль безвідносно результатів інших країн, то у випадку економічної експансії йдеться про посилення економічних позицій порівняно з суб'єктами інших країн, навіть й в умовах загальносвітового економічного спаду. Економічна експансія характеризує результат реалізації економічної сили, але суто в економічній сфері, а не в політичній, військовій, культурній тощо. При цьому не обов'язково застосовуються навмисні та явні засоби економічного тиску.

Економічна експлуатація. Вона передбачає перерозподіл частини доходів слабших країн на користь сильніших. З іншого боку, іноді може відбуватися зворотна експлуатація слабших країн сильних, наприклад за рахунок споживання глобальних або колективних суспільних благ (наприклад міжнародна безпека) до яких мають доступ всі країни [13].

Економічні санкції. В широкому розумінні в економічному дискурсі вони є конкретними інструментами або методами застосування економічної сили країною, які націлені на створення витрат відмови для об'єкта застосування сили. В їх основі також лежить нерівномірний розподіл економічної сили. В політичному дискурсі економічні санкції – це інструмент для досягнення політичних цілей. У юридичному ж дискурсі економічні санкції можуть розглядатися достатньо вузько – як інструменти покарання інших країн за їх правопорушення. Але для цілей аналізу терміну економічна сила нас цікавить найбільш широке тлумачення економічних санкцій.

Інструменти застосування економічної сили можуть мати позитивний, негативний та змішаний характер. Тому ми передбачаємо, що економічні санкції можуть мати форму більш жорсткого ставлення відносно статус-кво або ненадання преференцій порівняно зі статус-кво.

До негативних економічних санкцій відносять, зокрема такі: експортні та імпорتنі тарифи або інші торговельні обмеження, торговельні бойкоти та ембарго, інвестиційні обмеження, заморожування та конфіскація активів, обмеження на подорожі, заморожування преференційного режиму, урізання допомоги [14], повернення допомоги, оподаткування [15, с. 452], антидемпінгові процедури [16], відмова в участі у економічних співтовариствах або міждержавних технічних системах і програмах, відмова у допуску для човнів у прибережні економічні зони [17], технологічна блокада [18], підняття цін на важливі для економіки країни-об'єкта сили товари.

До інструментів позитивної мотивації (відмову у застосуванні яких можливо розглядати як економічні санкції) відносять такі: сприятливий режим торгівлі; кредитування; прямі інвестиції; трансфер технологій, методів управління, маркетингу [16]; режим найбільшого сприяння; преференційні квоти; страхування; гранти; гарантії інвестицій; субсидовані закупівлі [15, с. 451]; поставки енергоносіїв за пільговими цінами [19]; допомога

силам в іншій країні, які прямо підтримують політику країни-донора або підтримують ідеї та політику, яка непрямим шляхом є в інтересах країни-донора [20, с. 6]; демонстрація позитивних прикладів (проекти, добробут громадян тощо) [us-economic-power2.htm]; перспективи членства у СОТ, зонах вільної торгівлі, митних союзах [10, с. 110] або економічних союзах.

В широкому розумінні всі інструменти державного економічного регулювання можуть розглядатися як інструменти економічної сили. Але не тільки державного регулювання. Значна частина повноважень у прийнятті рішень належить недержавним суб'єктам. Тому інструменти обмежувачої ділової практики приватної компанії, яка має монополічне або олігополічне становище, на зовнішніх ринках також можуть розглядатися у цій площині.

Економічна війна. На нашу думку, економічна війна є формою прояву активного економічного суперництва з використанням жорстких економічних засобів, які зазвичай виходять за рамки стандартної практики міжнародної економічної взаємодії між країнами, та є частковим, найбільш радикальним, випадком застосування економічної сили.

До засобів впливу держави на суперника в умовах економічної війни відносять такі: торговельна дискримінація; економічний бойкот; ембарго; блокада; превентивна закупівля товарів; розлад фінансово-кредитної системи суперника; відмова у кредитуванні; нееквівалентний обмін товарами та послугами; валютні експансії; енергетичні блокади; вимотування економіки за допомогою гонки озброєнь [10, с. 49, 108, 140-141, 144], штучне моральне застарювання озброєння і культивування конфліктів для розширення ринку озброєння [12]; економічна і фінансова експансія для руйнування національної економіки, знецінення національного економічного середовища, деіндустріалізації та дезорганізації виробництва, встановлення залежності від зовнішніх кредитів та інвестицій; деградація людського капіталу внаслідок скорочення витрат на науку, культуру, освіту, охорону здоров'я, розповсюдження шкідливих звичок; розповсюдження вигідної для ініціатора агресії економічної ідеології, культури збагачення і надмірного гедонізму; підкуп еліти [2].

Тобто сюди відносяться економічні санкції у явному вигляді, а також методи, які часто не відносять до економічних санкцій з боку держав-суб'єктів застосування економічної сили, які зовні можуть не виглядати як засоби ведення економічної війни та щодо яких важко однозначно сказати, чи має місце економічна війна або негативні наслідки є результатом дії стихійних ринкових сил (наприклад, нееквівалентний обмін, валютна експансія, розлад фінансово-кредитної системи).

Економічні війни також можуть проводитися не на державному рівні, а на рівні ТНК і ТНБ (або національних компаній, які є активними експортерами), що можуть: проводити обмежувальну практику, недобросовісну конкуренцію; валютні махінації; виторговувати понаднормативні пільги; лобіювати впровадження антиробітничого законодавства; зловживати використанням прав на інтелектуальну власність для створення бар'єрів на входження до ринку; вступати в унію з органами влади, фінансувати політичні еліти, консультувати владу в своїх інтересах; підкупати засоби масової інформації; вдаватися до промислового шпигунства в науково-технічній, технологічній сфері, сфері витрат, маркетингу та реклами; займатися фальсифікацією продукції конкурентів; маніпулювати з діловою звітністю; обманювати споживачів [10, с. 165-166, 169, 184]; проводити потужну рекламну кампанію; визначати обсяги та номенклатуру виробництва технологічно пов'язаних фірм [21, с. 136-143]; зловживати трансферним ціноутворенням.

Держава і ТНК можуть діяти спільно. Батьківські країни можуть фінансувати операції ТНК, страхувати їх інвестиції, захищати інтереси у випадку конфліктів, ставити їм на

службу органи розвідки. ТНК доповнюють у свою чергу арсенал впливу своїх держав поряд з дипломатією, армією, розвідкою [10, с. 169].

Висновки. Розглянуті нами сфери реалізації економічної сили можуть по різному оцінюватися. На нашу думку, терміни економічне суперництво і економічні санкції, як правило, несуть умовно позитивне смислове навантаження (крім у країні-об'єкті санкцій), економічна експансія – умовно нейтральне, а економічний примус, експлуатація, економічна війна та агресія – негативне. Але в усіх цих випадках відбувається використання економічної сили, легітимне чи нелегітимне. Подальші дослідження можуть визначити ефективність та результати реалізації економічної сили у вказаних сферах.

Список використаної літератури

1. Резнікова Н. В. Економічна експансія в умовах становлення нового каркасу міжкраїнової взаємодії / Н. В. Резнікова // Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наук. пр. – К. : КНУ ім. Тараса Шевченка. Ін-т міжнар. відносин, 2012. – Вип. 111 (Ч. 2). – С. 90-100.
2. Леденева М. В. Геоэкономическая политика в условиях глобального перераспределения национальных богатств: защита и наступление / М. В. Леденева // Известия Волгоградского государственного технического университета: меж-вуз. сб. науч. ст. № 16 (Серия «Актуальные проблемы реформирования российской экономики (теория, практика, перспектива)». – Вып. 14). – Волгоград: ВолгГТУ, 2012. – С. 23-29.
3. Чекмарев В. В. Меняющаяся социальность: контуры экономики / В. В. Чекмарев // Регионы в условиях неустойчивого развития : материалы международной научн. конф. «Регионы в условиях неустойчивого развития» (Шарья – Кострома, 1–3 ноября 2012 г.) : в 2 т. – Т. 2. – Кострома: КГУ им. Н. А. Некрасова, 2012. – С. 206-220.
4. Hufbauer G. Economic Sanctions Reconsidered / G. C. Hufbauer, J. J. Schott, K. A. Elliott, V. Oegg. – Washington D. C. : Peterson Institute, 2007. – 233 p. – P. 3. – Цит. за: Седляр Ю. О. Теоретичні засади дослідження економічних санкцій як інструменту зовнішньої політики держави / Ю. О. Седляр // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Т. 131. Вип. 118. Політологія. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – С. 152-156.
5. Pape R. Why Economic Sanctions Do Not Work / Robert A. Pape // International Security. – Vol. 22. – № 2. – Sep. 1997. – P. 90-136.
6. Шумилов В. М. Международное публичное экономическое право / В. М. Шумилов [Электронный ресурс]. – Всероссийская академия внешней торговли, Издательство «НИМП», 2001. – Режим доступа: <http://bibliotekar.ru/mezhdunarodnoe-pravo-4/index.htm>.
7. Doxey M. International Sanctions in Contemporary Perspective / Margaret Doxey. – Basingstoke [England] : Macmillan, 1987. – 175 p. – P. 4. – Cited by: Economides C., Wilson P. The Economic Factor in International Relations / Spyros Economides, Peter Wilson. – London, New York: I. B. Tauris Publishers, 2001. – 227 p.
8. Латыпов К. Экономические санкции в международном праве: некоторые вопросы теории и практики применения / Ким Латыпов [Электронный ресурс] // Белорусский журнал международного права и международных отношений. – 1998. – № 2. – С. 56-61. – Режим доступа: <http://elib.bsu.by/handle/123456789/30426>.
9. Baldwin D. Economic Statecraft / David Allen Baldwin. – Princeton: Princeton University Press, 1985. – 424 p. – P. 6. – Цит. за: Седляр Ю. О. Теоретичні засади дослідження економічних санкцій як інструменту зовнішньої політики держави / Ю. О. Седляр // Нау-

- кові праці: Науково-методичний журнал. – Т. 131. Вип. 118. Політологія. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – С. 152-156.
10. Шнышко А. С. Экономические войны: истоки, формы, цели, проблемы, перспективы. – К. : Генеза, 2007. – 376 с.
 11. Савчук К. Д. Транснаціональне суперництво в глобальному економічному розвитку / К. Д. Савчук // Вісник КНУТД. – 2012. – № 5. – С. 331-335.
 12. Кочетов Э. Гуманитарные категории в глобальном измерении («справедливость» и её интерпретация в геоэкономическом смысле) / Эрнест Кочетов // Безопасность Евразии. – 2007. – № 2. – С. 313-343.
 13. Акерман Е. Н. Актуальные проблемы интеграции России в мировое экономическое пространство / Е. Н. Акерман // Вестник Томского государственного университета. – 2008. – № 313. – С. 130-134.
 14. Büthe T. Lecture 15. Wielding Economic Power: Economic Sanctions & Foreign Aid [Electronic resource]. – Duke University PS 93 Guest Lecture, Fall 2009. – 36 p. – Mode of access. – http://people.duke.edu/~buthe/downloads/teaching/Buthe_PS93F09_EconomicPower.pdf
 15. Kunz D. B. When Money Counts and Doesn't / Diane B. Kunz / Diplomatic History. – October 1994. – Vol. 18. – № 4. – P. 451-462.
 16. Давыдов Ю. Понятие «жесткой» и «мягкой» силы в теории международных отношений [Электронный ресурс] / Юрий Давыдов // Международные процессы. – 2004. – Том 2. – № 1 (4). – Режим доступа: <http://www.intertrends.ru/four/006.htm>.
 17. Савялов Р. В. Фактор силы в международных отношениях как проблема международной политической теории [Электронный ресурс] / Рубен Валерьевич Савялов. – Режим доступа: <http://www.xserver.ru/user/fsvmo>.
 18. Михайлов Е. Е. Принципы обеспечения международной безопасности в топливно-энергетическом комплексе мировой экономики / Е. Е. Михайлов // Балтийский экономический журнал. – 2011. – № 2 (6) . – С. 172-181.
 19. Мухаметов Р. С. Национальные интересы России на постсоветском пространстве: сущность и основные средства реализации : автореф. дис. ... канд. полит. наук : 23.00.02 / Р. С. Мухаметов; Урал. гос. ун-т им. А. М. Горького. – Екатеринбург, 2009. – 20 с.
 20. Treverton G. F. Measuring National Power: Conference Proceedings / Gregory F. Treverton, Seth G. Jones. – Santa Monica, CA, Arlington, VA, Pittsburgh, PA : RAND National Security Research Division, 2005. – xii, 21 p.
 21. Дементьев В. В. Власть: экономический анализ. Основы экономической теории власти: Монография. – Донецк : Каштан, 2003. – 200 с.

AREAS OF NATIONAL ECONOMIC POWER USE

Chugaiev O. A.

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of World Economy and International Economic Relations of Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Abstract. *Economic rivalry, economic expansion, economic exploitation, economic sanctions, and economic wars are areas of economic power use. Economic rivalry can take form of economic aggression or can be in a passive form within normal competition under free market economy. Economic expansion marks the result of economic power use specifically in economic area. Economic exploitation means redistribution of income from weaker countries to stronger ones. In a broad sense economic sanctions are specific instruments of using economic power to*

reach various goals of a country, in a narrow sense they are economic instruments to punish the target countries for their violation of law. Economic war marks an active economic rivalry with use of severe economic measures, which usually beyond the normal practice of international economic interaction between countries.

Key words: *economic power, economic rivalry, economic expansion, economic exploitation, economic sanctions, economic wars.*

Referances

1. Reznikova N. V. Ekonomichna ekspansiia v umovakh stanovlennia novoho karkasu mizhkraiinovoi vzaiemodii / N. V. Reznikova // Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn: Zbirnyk naukovykh prats. – Vyp. 111 (Ch.II). – K. : Kyivskii natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka, Instytut mizhnarodnykh vidnosyn, 2012. – S. 90-100.
2. Ledeneva M. V. Geoekonomicheskaya politika v usloviyakh globalnogo pereraspredeleniya natsionalnykh bogatstv: zashchita i nastupeniye / M. V. Ledeneva // Izvestiya Volgogradskogo gosudarstvennogo tekhnicheskogo universyteta: mezh-vuz. sb. nauch. st. № 16 (Seriya «Aktualnyye problem reformirovaniya rossiyskoy ekonomiki (teoriya, praktika, perspektiva)» – Vyp. 14). – Volgograd : VolgGTU, 2012. – S. 23-29.
3. Chekmarev V. V. Meniyushchayasya sotsialnost: kontury ekonomiki / V. V. Chekmarev // Regiony v usloviyakh neustoychivogo razvitiya : materialy mezhdunarodnoy nauchn. konf. «Regiony v usloviyakh neustoychivogo razvitiya» (Sharya – Kostroma, 1-3 noyabrya 2012 g.) : v 2 t. – T. 2. – Kostroma : KGU im. N. A. Nekrasova, 2012. – S. 206-220.
4. Hufbauer G. Economic Sanctions Reconsidered / G. C. Hufbauer, J. J. Schott, K. A. Elliott, B. Oegg. – Washington D. C. : Peterson Institute, 2007. – 233 p. – P. 3. – Cited by: Sedliar Yu. O. Teoretychni zasady doslidzhennia ekonomichnykh sanktsii yak instrument zovnishnioii polityky derzhavy / Yu. O. Sedliar // Naukovi pratsi: Naukovo-metodychnyi zhurnal. – T. 131. Vyp 118. Politolohiia. – Mykolaiiv: Vyd-vo ChDU im. Petra Mohyly, 2010. – S. 152-156.
5. Pape R. Why Economic Sanctions Do Not Work / Robert A. Pape // International Security. – Vol. 22. – № 2. – Sep. 1997. – P. 90-136.
6. Shumilov V. M. Mezhdunarodnoye publichnoye parvo / V. M. Shumilov [Electronic resource]. – Vserossiyskaya akademiya vneshney torgovli, Izdatelstvo «NIMP», 2001. – Mode of access: <http://bibliotekar.ru/mezhdunarodnoe-pravo-4/index.htm>.
7. Doxey M. International Sanctions in Contemporary Perspective / Margaret Doxey. – Basingstoke [England] : Macmillan, 1987. – 175 p. – P. 4. – Cited by: Economides C., Wilson P. The Economic Factor in International Relations / Spyros Economides, Peter Wilson. – London, New York : I. B. Tauris Publishers, 2001. – 227 p.
8. Latypov K. Ekonomicheskiye sanktsii v mezhdunarodnom prave: nekotoryye voprosy teorii i praktiki primeneniya / Kim Latypov Лагыпов К. Ekonomicheskoye sanktsyi v mejdunarodnom prave: nekotoryie noprosy teorii I praktiki primeneniia / Kim Latypov [Electronic resource]. // Belorusskiy zhurnal mezhdunarodnogo prava I mezhdunarodnykh otnosheniy. – 1998. – № 2. – S. 56-61. – Mode of access: <http://elib.bsu.by/handle/123456789/30426>.
9. Baldwin D. Economic Statecraft / David Allen Baldwin. – Princeton: Princeton University Press, 1985. – 424 p. – P. 6. – Cited by: Sedliar Yu. O. Teoretychni zasady doslidzhennia ekonomichnykh sanktsii yak instrument zovnishnioii polityky derzhavy / Yu. O. Sedliar // Naukovi pratsi: Naukovo-metodychnyi zhurnal. – T. 131. Vyp 118. Politolohiia. – Mykolaiiv: Vyd-vo ChDU im. Petra Mohyly, 2010. – S. 152-156.
10. Shnyupko A. S. Ekonomicheskiye voyny: istoki, formy, tseli, problem, perspektivy. – K.: Henesa, 2007. – 376 s.
11. Savchuk K. D. Transnatsionalne supernytstvo v hlobalnomu ekonomichnomu rozvytku / K. D. Savchuk // Visnyk KNUTD. – 2012. – № 5. – S. 331-335.
12. Kochetov E. Gumanitarnyye kategorii v globalnom izmerenii («spravedlivost» I yeye interpretatsiya v geoekonomicheskomy smysle) / Ernest Kochetov // Bezopasnost Yevrazii. – 2007. – № 2. – S. 313-343.
13. Akerman Ye. N. Aktualnyye problem integratsii Rossii v mirovoye ekonomicheskoye prostranstvo / Ye. N. Akerman // Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta. – 2008. – № 313. – S. 130-134.
14. Büthe T. Lecture 15. Wielding Economic Power: Economic Sanctions & Foreign Aid [Electronic resource]. – Duke University PS 93 Guest Lecture, Fall 2009. – 36 p. – Mode of access. – http://people.duke.edu/~buthe/downloads/teaching/Buthe_PS93F09_EconomicPower.pdf.
15. Kunz D. B. When Money Counts and Doesn't / Diane B. Kunz / Diplomatic History. – October 1994. – Vol. 18. – № 4. – P. 451-462.

16. Davydov Yu. Ponyatiye «zhestkoy» I «myagkoy» sily v teorii mezhdunarodnykh otnoshenii [Electronic Resource] / Yuriy Davydov // Mezhdunarodnyye protsessy. – 2004. – Tom 2. – № 1 (4). – Mode of Access: <http://www.intertrends.ru/four/006.htm>.
17. Savyalov R. F. Faktor sily v mezhdunarodnykh otnosheniyakh kak problema mezhdunarodnoy politicheskoy teorii [Electronic Resource] / Ruben Valeryevich Savyalov. – Mode of Access: URL: <http://www.xserver.ru/user/fsvmo>.
18. Mikhaylov Ye. Ye. Printsypy obespecheniya mezhdunarodnoy bezopasnosti v toplivno-energeticheskom komplekse mirovoy ekonomiki / Ye. Ye. Mikhaylov // Baltiyskiy ekonomicheskii zhurnal. – 2011. – № 2 (6) . – S. 172-181.
19. Mukhametov R. S. Natsionalnyye interesy Rossii na postsovetskom prostranstve: sushchnost i osnovnyye sredstva realizatsii : avtoref. dis. ... kand. polit. nauk : 23.00.02 / R. S. Mukhametov; Ural. gos. un-t im. A. M. Gorkogo. – Yekaterinburg, 2009. – 20 s.
20. Treverton G. F. Measuring National Power: Conference Proceedings / Gregory F. Treverton, Seth G. Jones. – Santa Monica, CA, Arlington, VA, Pittsburgh, PA: RAND National Security Research Division, 2005. – xii, 21 p.
21. Dementiev V. V. Vlast: ekonomicheskii analiz. Osnovy ekonomicheskoy teorii vlasti: Monografiya / V. V. Dementiev. – Donetsk : Kashtan, 2003. – 200 s.

СФЕРЫ РЕАЛИЗАЦИИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИЛЫ СТРАНЫ

Чугаев А. А.

Кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры мирового хозяйства и международных экономических отношений Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

Аннотация. *Экономическое соперничество, экономическая экспансия, экономическая эксплуатация, экономические санкции, экономические войны являются сферами реализации экономической силы. Экономическое соперничество осуществляется в форме экономической агрессии или в пассивной форме, не выходя за рамки стандартной конкуренции в рамках свободного рынка. Экономическая экспансия характеризует результат реализации экономической силы только в экономической сфере. Экономическая эксплуатация предусматривает перераспределение части доходов более слабых стран в пользу более сильных. Экономические санкции в широком понимании являются конкретными инструментами или методами применения экономической силы странами для достижения различных целей, а в узком смысле являются экономическими инструментами наказания других стран за их правонарушения. Экономическая война является формой проявления активного экономического соперничества с использованием жестких экономических средств, которые обычно выходят за рамки стандартной практики международного экономического взаимодействия между странами.*

Ключевые слова: *экономическая сила, экономическое соперничество, экономическая экспансия, экономическая эксплуатация, экономические санкции, экономические войны.*